

VENDÉGELÉGEDETTSÉG ÉS ÉRTÉKPREFERENCIÁK MEGHATÁROZÁSA A BAKONY–BALATON GEOPARKBAN

Satisfaction feedback of visitors and value preferences in Bakony–Balaton Geopark

Máltesics Péter

*Pécsi Tudományegyetem – Földtudományok Doktori Iskola
maltesic@gamma.ttk.pte.hu*

DOI: 10.15170/TVT.2021.06.02.04

Absztrakt

A köztudatban egyre gyakrabban alkalmazott geoturizmus interaktív formái egyre szélesebb spektrumon mutatják meg értékeiket a látogatók előtt, élményszerűvé téve így e földtani szempontból rendkívüli nagy diverzitással rendelkező tájegységet a nagyközönség számára. A tanulmány azt vizsgálja, hogy a látogató környezeti megítélése az adott térség egy-egy jól meghatározható szegletében mennyire felel meg az előzetes elvárásoknak, prekoncepcióknak és a látogatók igényeinek. A tanulmányban vizsgálni kívánt terület a Balaton-felvidéken lévő Bakony–Balaton Geopark. A látogatói visszaigazolások és véleményezések kérdőíves módszerrel történő kiértékelésén keresztül az olvasó betekintést nyerhet a terület ismertebb tanösvényeinek, helyszíneinek megítélésébe. Az egyes helyszínek külső és belső jegyeiről alkotott vélemény egy újszerű, visszaigazoló megközelítéssel szolgálhat a nemzeti park részére a tanösvények és földtörténeti jelentőséggel bíró területi pontok turizmusfejlesztési szempontjából.

Kulcsszavak: Bakony–Balaton Geopark, geoturizmus, tanösvény, vendéglégedettség, értékpreferenciák

Abstract

The regional initiation of Bakony–Balaton Geopark Group has many tourism products, including the latest trends, that can find a place on the global market by a well-positioned strategy. Recently, some innovative product types, such as eco-tourism and geotourism calls the most adequate clientele to explore and observe the geological formations of this diverse territory, for that reason, on-site presentation is an essential and inevitable form of experience.

The area under research is the Bakony–Balaton Geopark with Balaton Uplands National Park. The acquaintance of these recreational sites with their natural beauty and added value is essential to create harmony between nature and man. To make a point of view, the task of the geopark is to build and maintain a living conception of sustainable development for present and future generation. The research study concentrates on the visitor's feedback based on their personal observation related to the study trails, viewpoints, and infrastructure. Evaluating the visitor's satisfaction provides a useful perspective for tourism development strategies (e.g., in case of study trails, path reconstructions, protected geological sites).

Keywords: Bakony–Balaton Geopark, geotourism, study trail, visitor satisfaction, value preferences

Bevezetés

Az ökoturizmus egy speciális, folyamatosan fejlődő részterülete a geoturizmus, mely nemzetközi kitekintésben egyre népszerűbb turisztikai trend (www.turizmus.com). A geoturizmus jelenségét megfigyelő Newsome és Dowling (2018) szerint a természetben jelen lévő turizmusnak arról a fajtájáról van itt szó, mely egy adott terület geológiáját és felszínalaktani változatosságát tárja fel, a tájkép földtani változatosságát mutatja be. Ez az újszerű turisztikai termék – mint az ökoturizmus élettelen földrajzi formakincseit feltáró kínálati elem – egyre elfogadottabb szerepet kap nemcsak a tudományos cikkekben, de az általános közbeszédben is (SZEPESI et al. 2018).

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park és a Bakony térsége bővelkedik azokban a lehetőségekben, melyek a természetjárás ilyen jellegű formáit népszerűsítik. Az interaktív szabadtéri bemutatás módszertan egyik itthoni területi képviselője a Bakony–Balaton Geopark, annak teljes 3244 km² nagyságú terjedelmével. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park 570 km² területen fekszik (BBGP 2012). 2012-ben alakult meg a Bakony–Balaton Geopark Csoport, melynek nyomán egyre népszerűbb lett a geoturizmus és annak különböző vetületei; a földrajzi szemléletű értékvédelem, a terület rekreációs hatással bíró tulajdonsága és a környezetvédelem-központú oktatás (BBGP 2012). Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy jogi alapokon a geopark csoport továbbra is a nemzeti park igazgatósága alatt működik, nem pedig különálló szervezetként. Földtudományos értékeink népszerűsítésén túl tehát a természettudományos folyamatok megértetése, szakszerű, ugyanakkor közérthető magyarázata képezi a geopark feladatát.

A földrajzi ismeretek elsajátítása különböző csatornákon keresztül történik. Különböző témára felépített tanösvények, nevezetes pontok, szakvezetett túrák, szabadtéri iskolai órák, illetve látogatóközpontok kiállításai segítik a vendéget az ismeretek bővítésében (PÁL – ALBERT 2020). A tanösvények és túraútvonalak látogatása a természetben történő aktív testmozgás egyre emelkedő népszerűségéből fakad (CSAPÓ 2016), bár az érdeklődőben felmerülhet a kérdés: mi a kapcsolat a túrázás és a geoturizmus között? A látogatók vajon hogyan tekintenek egyes helyszínek minőségi és mennyiségi tulajdonságaira, illetve melyek azok a pozitív és negatív hatások, amelyek befolyással lehetnek a látogatói viselkedésre? Jelen tanulmány a látogatói attitűd mérésének egyes elemeit kívánja bemutatni a kiválasztott tanösvényeken. A kormány 429/2020. (IX.14.) Korm. rendelete a turisztikai térségek meghatározásáról és a szükséges források biztosításáról közzétett rendelet szerint a Balaton turisztikai térség tekintetében a turisztikai szolgáltatások fejlesztése képviseli az egyik fő irányelvet (MAGYAR KÖZLÖNY 2020, HORVÁTH et al. 2019). A szolgáltatások fejlesztésének fontosságát a tanulmány eredményei is jól tükrözik. A támogatási források kiaknázása, a pozitív látogatói értékmegítélés és az értékpreferenciák változatossága miatt a tanösvények állapotmegőrzése így továbbra is prioritás marad.

1. Szakirodalmi háttér

Fontos látni, hogy a látogatói érdeklődéshez és a releváns utazói attitűdfelméréshez kapcsolt adatok híján a geoturizmus és a geosite-ok fejlesztése nem lenne hatékony. Štrba és kutatói csoportja (2018) a látogatók preferenciáit és motivációit figyelembe véve vizsgálta melyek azok a pontok az egyes tanösvények mentén melyek ismertebbek, vagy kevésbé népszerűek, hiszen a kevésbé látogatott attrakciók esetében, megfelelő marketingtevékenységgel később látogatóforgalom és egyre szélesebb körű ismertség generálódik. A források feldolgozása a témában már közzétett cikkek, térképes és egyéb adatbázisok tanulmányozásán alapszik (ERFURT – COOPER et al. 2010, ERFURT 2014, BFNPI 2018, DOWLING et al. 2018). A kutatás egyik kérdése, hogy ezekre a tanösvényekre milyen hatással van a különböző platformokon történő népszerűsítés és melyek azok a helyszínek, melyeket a turista külső ráhatás nélkül, saját maga talál meg.

A nemzeti park és a geopark saját szolgáltatásainak hirdetése és értékesítése az online marketing különböző csatornáin keresztül valósul meg; ezt szolgálja az intézményi Facebook oldal, a geopark és a nemzeti park hivatalos webhelye és a RajonGeo levelezőlista (BFNPI 2018). Ez a szempont ott lesz igazán jelentős, ahol a tanösvény ismertsége, elhelyezkedése kevésbé közismert.

A felmérésben jelen lévő módszertani megközelítés egy strukturált kérdőív alkalmazását tette lehetővé, aminek keretein belül a nemzeti park tájegység szerinti kínálati szempontú értékelését tűztem ki célul. Fontos hangsúlyozni, hogy a Lóczy, a badacsonyi és a Szent György-hegyi tanösvény esetében két év összevetésében készült a kutatás 2019 nyári, illetve 2020 nyári és kora őszi időszakában, míg a többi helyszínen 2020 július-szeptember időszakában végeztem adatfelvételezést. A felmérést kérdőív segítségével végeztem, ami a látogatók szabadtéri viselkedési szokásait és a tanösvényekről alkotott véleményüket vizsgálta. A kérdőív elején a turisták háromfokozatú fontossági sorrend alapján különböző érték kategóriákat rangsoroltak, majd az attitűdfelmérés egy négyfokozatú Likert-skálán keresztül valósult meg, melyben kiváló - jó - rossz - nagyon rossz értékeléssel minősítették a tanösvények és az infrastruktúra különféle tulajdonságait. A Likert-ről elnevezett attitűdskála végpontjain szereplő értékek jelölik az adott felvetéssel kapcsolatos teljes azonosulást, illetve totális ellenkezést, nevezzük őket maximum és minimum értékeknek (KEHL – RAPPAL 2006). Ezekben az esetekben megadható köztes érték is, azonban jelen tanulmány módszertani megközelítése arra kíván rávilágítani, hogy amennyiben a megkérdezett nem tud semleges választ adni és döntenie kell, úgy inkább pozitív vagy negatív pontot jelölne-e meg. Előzetes vizsgálatok szerint a válaszadásra befolyásoló hatással bír a kérdőív bal szélén feltüntetett válaszok előnyben részesítése, tehát a mérés eredményét is előzetesen formálhatja egy adott mérési megközelítés (KEHL 2012, ZERÉNYI 2016).

A válaszadások megítélése konzisztenciát mutat az egyéni gondolkodással, viselkedéssel, hiszen ez a mintavételi módszer nemcsak a szubjektivitás, pontatlanság és a változások nyomán követését képes figyelni, hanem kapcsolatot feltételez a kínálati termék (jelen esetben a tanösvények, geospot-ok és bemutatóhelyek), valamint a fogyasztói elégedettség között (TÓTH et al. 2019). Az értékelési módszer hasznos, mivel a négy pontos skála a korlátozottabb, így kevésbé szerteágazó válaszadási lehetőségek szerint a legideálisabb. Bizonyos, már korábban megtapasztalt látogatómenedzsment-elemek minőségi kiértékelésében úgyszintén használatos ez a skálabeosztás és bár a Likert-skálázás rendszerint páratlan számú válaszlehetőséget kínál fel, a korlátozottabb, jelen esetben páros válaszadási lehetőségek száma pontos és válaszorientált értékelést feltételez. Mindezek ellenében viszont a mintavétel torzíthatja a kapott eredményeket, mivel semleges válasz híján 'kötelező' a kisebbik jó, vagy rossz válaszcímeket jelölni és nagyobb az előfordulása annak, hogy az adott kérdésre nem adnak, vagy érvénytelenül adnak választ.

2. Eszközök és módszerek

A kutatás elsődleges adatainak kinyerése elsősorban személyes terepmunkán alapszik, ami a látogatók és vendégek kérdőíves felmérését, annak kiértékelését, illetve a tanösvényen található földrajzi pontok helymeghatározó GPS készülékkel való digitális adatrögzítését foglalja magában. A módszertani folyamat lépéseit a következőképpen foglalhatjuk össze: az elégedettségméréshez meghatározott két szélső- és további két szélsőközép-érték között sorrendi és különbözőségi összefüggéseket feltételezünk anélkül, hogy semleges válaszadási értéket illesztünk a változók közé. Az elégedettségi értékek számozása, illetve emotikonokkal történő jelölése az ív bal széléről kiváló értékeléssel kezdődik, jobb szélén pedig nagyon rossz minősítéssel végződik.

Ezt követően egy táblázatban összegezzük a kapott eredményeket az egyes válaszadási jelölések előfordulási gyakoriságának megfelelően (<https://www.formpl.us/blog/point-likert-scale>), majd pedig az egyes tanösvényeken az adott értékelésre kapott darabszám és az összesített darabszám hányadosaként relatív gyakorisági mutatókat számolunk. Ennek a képletét a következőképpen fejezhetjük ki: RGy a vizsgált E esemény (értékjelölés) relatív gyakorisága, N a kísérletek (lekérdezések) száma, m az esemény bekövetkezésének gyakorisága, $P(E)$ pedig a bekövetkező esemény valószínűségére utal (1. ábra).

A relatív gyakoriság és az esemény valószínűsége esetén igaz, hogy az eredmény nem lehet nagyobb, mint egy és kisebb, mint nulla, így mind a két mutatót százalékban kifejezve alkalmazzuk (FIDY – MAKARA 2005). Továbbiakban a válaszadások egyenlő súlyozásával kaptam meg azokat az eredményeket, melyek segítségével az egyes területi értékek közötti szignifikancia kimutatható. Az értékkategóriák és fontossági sorrendek, illetve az összes mintavételi darabszám hányadosából gyakorisági eloszlásmutatók, illetve gyakorisági különbségek számolhatóak. A mintavételt egy előzetes, ún. pilot-rendszerben történő előzménykutatás vezette fel, mely esetben az intézményi terepgyakorlat alkalmával 24 fő hallgató és oktató összesített véleménye került feldolgozásra a tihanyi Lóczy tanösvényen. Az előzménykutatást követően két nagyobb időtávot felölelő részletben került sor a személyes, online-felületű és papíralapú kérdőíves felmérésre, ami a tanösvényen megkérdezett kirándulók véleményének kiértékelését foglalta magában.

Az eredmények kiértékelését követően és a vizsgált adatok jellege alapján további kérdésekkel bővült az online és papír alapú kérdőív, mint például külső megjelenés megítélése, tisztaság véleményezése, a helyszín megközelíthetősége, forgalommentessége, hossza és bejárhatósága az ösvény követhetősége, vagy éppen a tanösvényekről, attrakciókról való értesültség forrása. Ezen felül az útvonalak mentén létesített információs panelek állapota, azok kivitele, tartalmi megjelenése, szövegezése és képi ábrázolása ugyancsak részét képezik az érintett kutatói kérdéseknek, akárcsak a helyszínen fellelhető egyéb infrastrukturális elemek pl. pihenőhelyek, kilátók állapotfelmérése. Amennyiben pedig a látogató részt vett szervezett túraeseményen, úgy a szakvezetés tartalmát és stílusát is minősítheti a skála segítségével. A kérdéssor kiterjed többek között arra is, hogy az illető ajánlja-e később a helyszínt ismerősei között, számításba veszi az esetleges visszatérési szándékot, illetve a meglévő tapasztalatok alapján az egyéb tanösvényeken tett látogatási hajlandóságra is rákérdez. A megkérdezettek lehetőséget kapnak arra, hogy pár sorban kifejtessék meglátásaikat, véleményezzék a túraútvonal környezetét és magát a kérdőívet. Végül pedig a látogató olyan adatait jegyzi fel, mint az életkor, nem, végzettség és az irányítószám, ezek az indikátorok pedig olyan összefüggésekre vezetnek rá, melyek a látogatók térbeli mozgásait, korösszetétel-alapú szegmentációját és iskolázottság szerinti attitűdvizsgálatát magyarázzák. Továbbá lényeges megemlíteni, hogy a 2019. és a 2020. évi adatok összehasonlítása azon a három helyszínen ment végbe, ahol 2019 nyarán már megtörtént az előzetes adatgyűjtés (Badacsony, Szent György-hegy, Tihanyi-félsziget tanösvényein).

Az értékpreferenciák éves összehasonlítása abból a szempontból is érdekes lehet számunkra, hogy lássuk bizonyos kategóriák megítélésének időbeni változását. A kutatás következő szakaszában pedig ezt az időbeni változást érdemes lesz megfigyelni a többi helyszín esetében is.

1. ábra: Gyakorisági eloszlásmutató alkalmazása.

$$RGy(E) = \frac{m}{N} \rightarrow P(E), \quad \text{ha } N \rightarrow \infty$$

Forrás: Závoti, 2010.

1. táblázat: Az adatfelvétel körülményei. 2020. július – szeptember

Adatfelvétel helyszíne	Adatfelvétel ideje	Mintavétel száma
Lóczy tanösvény	2020. július	50 fő
Túzyúrú tanösvény	2020. július	50 fő
Bazaltorgonák tanösvény	2020. szeptember	53 fő
Kamon-kő tanösvény	2020. augusztus	50 fő
Kitaibel Pál tanösvény	2020. szeptember	50 fő
Cuha-völgyi tanösvény	2020. szeptember	50 fő

Forrás: Saját szerkesztés.

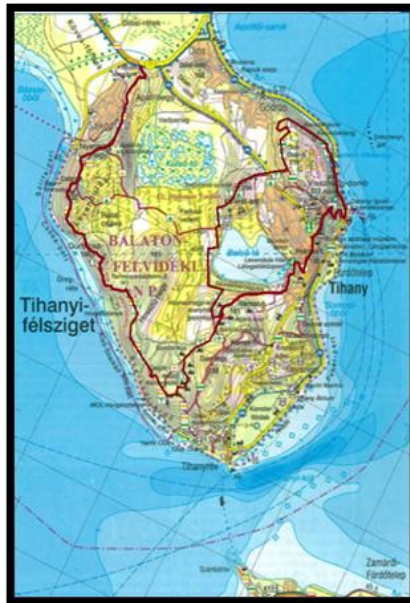
2.1 Tihanyi-félsziget (Lóczy Lajos tanösvény)

A tanösvény nyomvonalvezetése Európa Diplomában (2003) részesült területen és Magyarország első tájvédelmi körzetén (1952) halad keresztül, ahol az első hazai tematikus sétaút is megtalálható (UZSOKI – VERS 2009). 1997 óta tartozik a tanösvény a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz és ahogyan azt a 2. ábra is mutatja, egy 13 km hosszú szakaszon keresztül húzódik az útvonal. A nemzeti park által nyilvántartott 7 db hivatalos állomást (<https://www.bfnp.hu>) egyéb földtani témához kapcsolódó megállópontok is kiegészítik (BERKI et al. 2014). A természet- és társadalomismereti tudásanyag a terület különleges földrajzi adottságán felül a tájképi elemeket, geológiai és földtanszerkezeti érdekességeket, a növény- és állatvilág egyes helyi képviselőit, illetve történelmi és kulturális hagyatékát kívánja megismertetni a látogatóközönséggel (Kopek 1984). A tanösvényt érintő felújítási munkálatoknak köszönhetően megújultak a tájékoztató táblák és a nyomvonalfestések, így különböző időtartamú és intenzitású túrák szervezhetőek mind egyénileg, mind szakvezetéses formában (TÓTH 2015).

A továbbiakban az egyes tanösvények látogatói értékítéletének különbözőségeit kívánom jobban szemügyre venni annak tükrében, hogy a turisták a kijelölt ösvényen milyen természet- és társadalomföldrajzi értékeket részesítettek előnyben, vagy éppen szorítottak háttérbe. Első körben észlelhető a kimagasló panorámaérték melynek legfontosabb értékű megítélése 30% ponttal esett vissza, ezzel ellentétben a földtani és felszínmorfológiai természeti kincseink megítélése 5–10% ponttal nőtt az azt megelőző évhez képest (3.ábra).

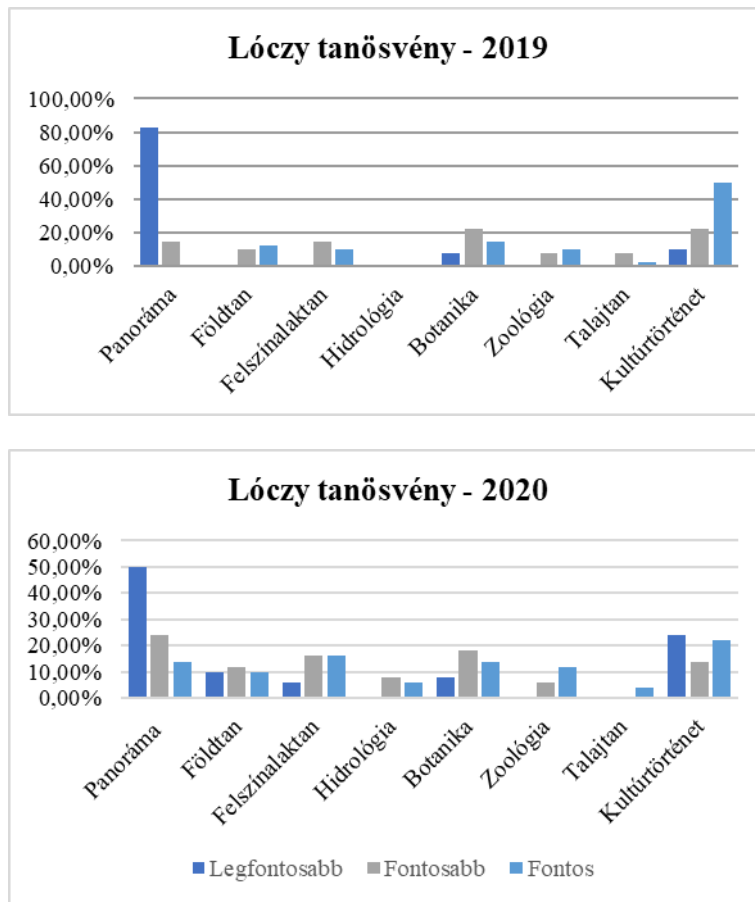
A mért adatok szerint közel sem elhanyagolható azoknak a jelölőknek a száma, akik a kultúrtörténeti és botanikai értékeket pontoszták feljebb, megerősítve azt a felvetést, hogy a látogatóközönség nagyobb érdeklődéssel, vagy meglepetéssel fogadja pl. a Tihanyi Bencés Apátság, a szerzetesi Barátlakások, vagy a Belső-tó környéki kültéri állattartás nyújtotta információkat. A többi indikátor – vízrajzi, talajtani, állattani – esetében a helyszín nem volt túl népszerű, bár ez a megfigyelés jellemző a többi ismertetett tanösvénynél is. Ha sorrendiség alapján kívánjuk levonni a következtetéseket, akkor tehát a legfontosabb jelzőt a panoráma és a kultúrtörténet kapta, fontosabb megítélés szerint a botanikai, kulturális és morfológiai látnivalóink megfigyelése szerepel, illetve a megkérdezettek „csupán” fontos jelzővel látták el földtani-állattani-kulturális értékeinket. Ez utóbbi értékkategória fontossági megítélése a 3. ábra összevetése szerint 2020-ra tovább nőtt. Arra a kérdésre, hogy honnan értesült a tanösvényről a megkérdezettek többsége az internetes weboldalak tájékoztatását (28%), a közeli rokonok és ismerősök személyes beszámolóit (24%) és már meglévő, korábbi tapasztalatait (24%) jelölte meg (16. ábra). Akik egyéb forrásokra hivatkoztak (6%) azok leginkább spontán, tervezés nélkül találtak rá a tanösvényre, vagy adott esetben nem is voltak tisztában azzal, hogy tájékoztató útvonal mentén haladnak. A látogatók által írásban értékelhető egyéb tapasztalatok leginkább az infrastrukturális hiányosságokat említik (pl. szemeteskukák hiánya, tájékoztató táblák és tereplépcsők elégtelen állapota).

2. ábra: A Lóczy Lajos tanösvény

Forrás: Berki et al. 2014.

3. ábra: Látogatói értékpreferenciák a Lóczy Lajos tanösvényen 2019 – 2020

Forrás: Saját szerkesztés

2.2 Badacsony (Tűzgyűrű tanösvény)

A Badacsony vulkáni területének tanösvénye az utóbbi években került felújításra és kapta új nevét Tűzgyűrű tanösvény elnevezéssel (<https://www.bfnp.hu>). A vulkáni tanúhegyek földtörténeti ismertetése, földtanszerkezeti felépítése (bazaltvulkánosság), a helyi növény- és állatfajok képviselői, az ember tájhasználati módszerei (szőlőművelés, bányászat) a szöveges ismertetésen túl képi illusztrációkkal kerülnek bemutatásra ezeken a megújult tájékoztató felületeken. Az önmagába visszatérő, körvonalas nyomvonalvezetésű tanösvény (4. ábra) hossza 4,6 km (<https://www.badacsony.com>). Az ismertető táblákon felül a Tourinform iroda tájékoztató felületei és a Kankalin-füzetek ismeretterjesztő kiadványai adnak információt a területről (Bajor-Lampert 2014).

Az 5. ábrán feltüntetett adatok szerint és a Tihanyban mért eredményekkel ellentétben a badacsonyi tanösvényen elsősorban a földtani és felszínalaktani értékeket ítélték meg fontosabbnak. A tanösvény körvonalas nyomvonalvezetése annak kompaktaságából és egyszerűségéből fakad (BENKHARD 2018). Ez igazolta azt az előzőleges kutatói feltevést, miszerint az útvonal követhetősége és változatossága nagy arányban kiváló (71%) és jó (22%) értékelést kap. A preferencia fontossági sorrendisége a következőképpen alakult: a 75–85% ponttal a legfontosabbnak ítélt kimagasló panorámaérték mellett jelentősebb figyelmet kapott 2020-ra a terület pozitív felszínmorfológiai megítélése (25–28%) és változást jelentett még a kultúrtörténeti érték pozitívabb értékelése is.

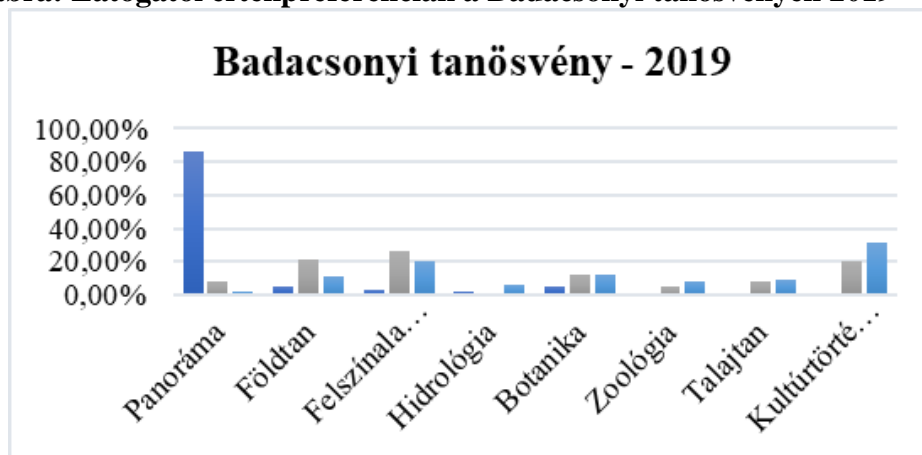
A tanösvényről való információs értesültség esetén az előző helyszínhez képest nagyobb a válaszlehetőségek közötti megoszlás aránya. A megkérdezettek 28%-a korábbi, már meglévő tapasztalata alapján jelölt, 23%-a ismerősök által informálódott a tanösvényről, míg 14% jelölte meg a tanösvényről fellelhető internetes információs forrásokat. A 12%-os arányban egyéb forrást megjelölők a tanösvényt előzetes tájékozódás nélkül, spontán jelleggel fedezték fel, míg a lakóhely közelségét mindössze csak 7% jelölte meg (16. ábra). Az egyéb látogatói tapasztalatok jórészt arról számolnak be, hogy a tanösvény felújítását követően maradtak még infrastrukturális hiányosságok, szükséges a szemétgyűjtők kihelyezése a pihenőknél, biztonsági korlátok felállítása, lépcsők állapotjavítása, parkolóhelyek bővítése.

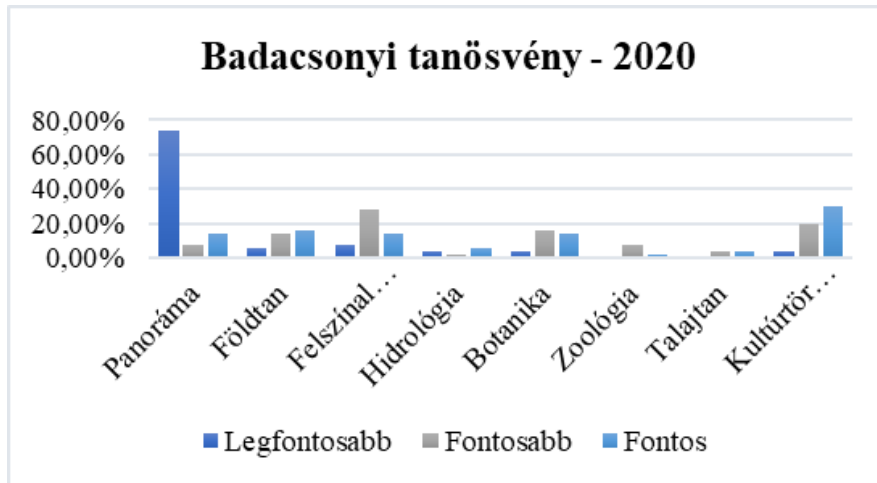
4. ábra: A Badacsonyi tanösvény

Forrás: Berki et al. 2014.

5. ábra: Látogatói értékpreferenciák a Badacsonyi tanösvényen 2019 – 2020

Forrás: Saját szerkesztés.

2.3 Szent György-hegy (Bazaltorgonák tanösvény)

A Szent György-hegyen lévő Bazaltorgonák tanösvény az elmúlt évmilliók földtörténeti korszakaiból fennmaradt értékes felszínmorfológiai és geológiai lenyomatot őriz. A földtani örökségünk nevezetes pontjait összekötő, közel 4 km hosszú (<http://magyarnemzetiparkok.hu>) és önmagába visszatérő ösvény (6. ábra) az új információs táblák segítségével hét állomáson keresztül mutatja be a helyszín érdekességeit. A tanösvényen járva a látogató szemtanúja lesz a helyi bazaltvulkanizmus 3–4 millió éves felszínalaktani örökségének a bazaltorgonáknak (CHOLNOKY 1913, BOKOR 1994). Az itt található természeti formakincsek felszínvilágát és társadalmi környezetvilágát a felmérésben részt vevő látogatók az egyes elemekhez társítható értékkategóriák mentén rangsorolták.

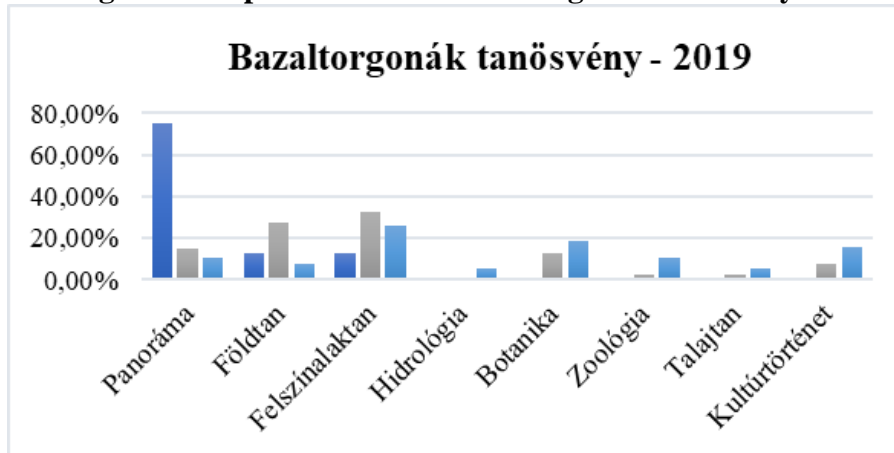
Ahogy azt a 7. ábra mutatja, a badacsonyi tanösvény terepviszonyaihoz és azonos, cirkuláris nyomvonalvezetéséhez hasonló módon alakulnak a látogatói megítélés eredményei. Ez tehát azt jelenti, hogy a legfontosabb helyen a panorámaérték végzett, ezt követte második helyen a földtani, majd a felszínmorfológiai érték, míg azt látjuk, hogy a kultúrtörténelmi és a botanikai látnivalók kevésbé számottevőek a látogatók részére, a többi értékkategória pedig elhanyagolható. A két év összevetésében a földtani és felszínalaktani értékeket 5–10% ponttal nagyobb arányban jelölték 2020-ban. A forrásmegjelölés százalékos eloszlásának megfelelően 38%-ban jelölték az ismerősök, barátok ajánlását, 16–16%-ban pedig a helyszín internetes felületeinek tájékoztatását (16. ábra), illetve az egyéb forrásokat, mint például az iskolai csoport, vagy természetjáró kör szervezett eseményei, a spontán megérezésből adódó felfedezés, vagy a már korábban megtapasztalt élmények miatt a hely személyes felkeresése. A javaslatléttelek között elsősorban a szemetesekukák, korlátok kihelyezését és a hulladékmentesítést jelölték.

6. ábra: A Bazaltorgonák tanösvény

Forrás: Berki et al. 2014.

7. ábra: Látogatói értékpreferenciák a Bazaltorgonák tanösvényen 2019 – 2020

Forrás: Saját szerkesztés.

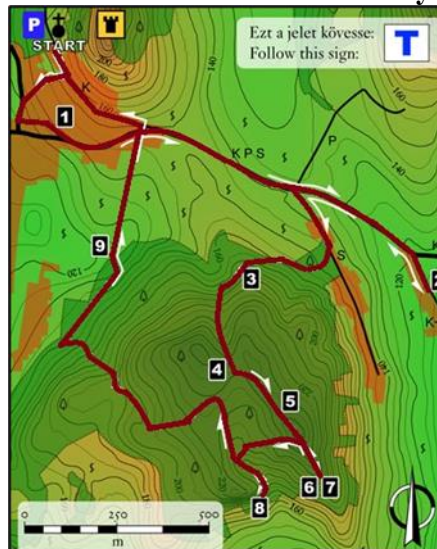
2.4 Szigliget (Kamon-kő tanösvény)

Az útvonal egy meglehetősen ép állapotban fennmaradt sziklafalról kapta a nevét, mely a 3–4 millió éves késő miocén bazaltvulkanizmus emlékét őrzi (KÓNYA 2015, MEZŐSI 2011). A 8. ábrán látható 6 km hosszan elnyúló, 290 m szintemelkedővel rendelkező ösvény 9 ismertetési ponton keresztül mutatja be a túrázó közönségnek a hely földtörténeti eredetét, felszínen látható közettani érdekességeit, a helyi vegetáció és állatállomány jellemzőit (BERKI et al. 2014, <https://www.bfnp.hu>), a település történetéhez köthető tradicionális szokásokat és számos egyéb fontos információt. Az út mentén kihelyezett ismertetőablák a Pannon-tó egykori kialakulásáról és eltűnéséről (KÁZMÉR 1991), a felhagyott homokbányák természetvédelmi hasznosításáról, az erdő fajtáinak ismertetéséről, a Balaton kialakulásáról, a Kamon-kő kapcsán pedig az egykori tűzhányók működéséről mesélnek.

A 9. ábrán az előző tanösvényekhez képest némi változás érzékelhető a botanikai értékek felértékelésében, illetve a Kamon-kő felszínalaktani és kulturális megítélése is fontos szerepet kapott. Az ösvényről szerzett korábbi értesültség 19%-ban a lakóhely közelségéből adódik, a korábbi mintákhoz képest így több helyi lakos járt a vizsgált időszakban a területen.

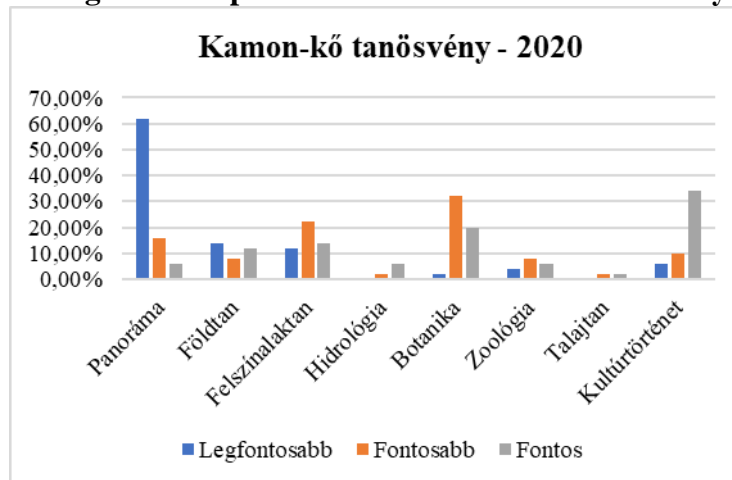
Figyelemre méltó az egyéb forrást megjelölők 27%-os részaránya (16. ábra), akik a helyi információs táblák, hagyományos nyomtatott és kültéri térképek jelzéseit követték, vagy geocaching (MICHALKÓ et al. 2018) játékon vettek részt, esetleg szervezett tábori esemény résztvevői voltak. Az idei évben született elhatározás a tanösvény infrastrukturális fejlesztésére, mely várhatóan 2021-re készül el felújított formájában (Bakony–Balaton UNESCO Globális Geopark, 2020).

8. ábra: Kamon-kő tanösvény

Forrás: <http://szigliget.hu>

9. ábra: Látogatói értékpreferenciák a Kamon-kő tanösvényen - 2020

Forrás: Saját szerkesztés.

2.5 Somló-hegy (Kitaibel Pál tanösvény)

A híres természettudós botanikusról elnevezett tanösvény teljes hosszán 1993 óta Somló Tájvédelmi Körzet fokozottan védett területén halad keresztül, bemutatva a helyszín természeti szépségeit és kultúrtörténeti vonatkozásait (BFNPI 2018). Teljes hossza 3 km (BERKI et al. 2012), mely a több millió éves bazaltvulkán (DARABOS – GYURICZA 2011) pereméről emelkedik fel a hegy platójára és salakkúpjaira, miközben bemutatja annak gazdag földrajzi formakincseit – a tájékoztató panelek a vulkáni anyag fokozatos pusztulását, a bokorerdő természetes vegetációjának fejlődését, az erdő, a kaszálórétek és gyepek tájhasznosítását és a hegy történelmi objektumait magyarázzák 9 megállási ponton keresztül. A tanösvény köralakú nyomvonalvezetése (10. ábra) a látogatót visszakiséri eredeti kiindulási pontjához, mely a vizsgálat követhetőségi mutatóján is nagyjából kiváló értéket kapott, az értékpreferenciák minősítése szempontjából pedig a következő képet kapjuk a területről.

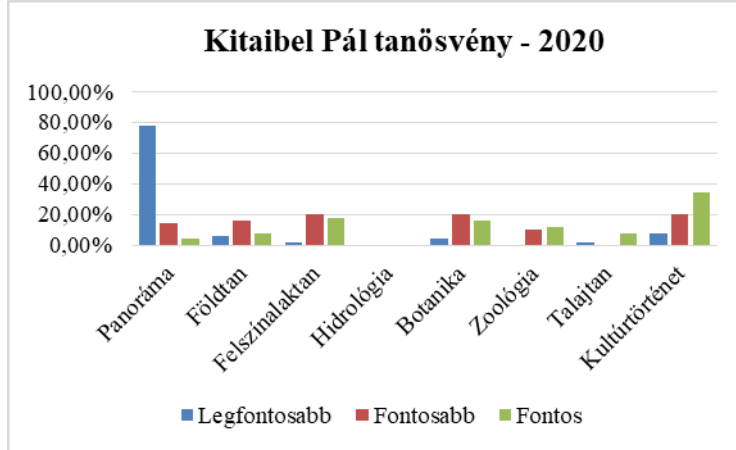
A grafikon (11. ábra) mutatói szerint a panoramaérték kimagasló megítélése mellett közel 20–30% közötti válaszmegjelöléssel végzett három mutató is; a felszínalaktani, a növényrajzi és a kultúrtörténeti, utóbbit a megkérdezettek a vártörténet és a borkultúra miatt jelölték. Magáról a tanösvényről a visszajelzések alapján 24% értesült az internetes forrásokon keresztül, 19–19%-os megoszlással adtak választ az ismerősök ajánlásai és a korábbi személyes terepbejárás mellett, míg 18% jelölte meg lakóhelyének közelségét (16. ábra). Elenyésző, mindössze 7% azon válaszjelölők aránya, akik véletlenszerűen találtak rá a tanösvényre, vagy egyéb rendezvény miatt látogattak el a területre. A látogatók egyéb tapasztalatai főleg infrastrukturális fejlesztésekre adnak javaslatokat pl. tereplépcsők és pihenőpadok javítása, letört táblák helyreállítása, útvonaljelzés újrafestése, hulladékgyűjtők kihelyezése kapcsán.

10. ábra: Kitaibel Pál tanösvény

Forrás: Berki et al. 2012

11. ábra: Látogatói értékpreferenciák a Kitaibel Pál tanösvényen

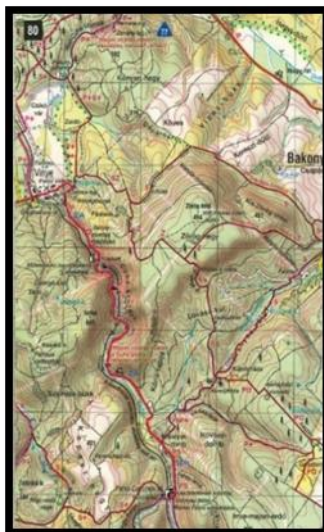
Forrás: Saját szerkesztés

2.6 Magas-Bakony (Cuha-völgyi erdei tanösvény)

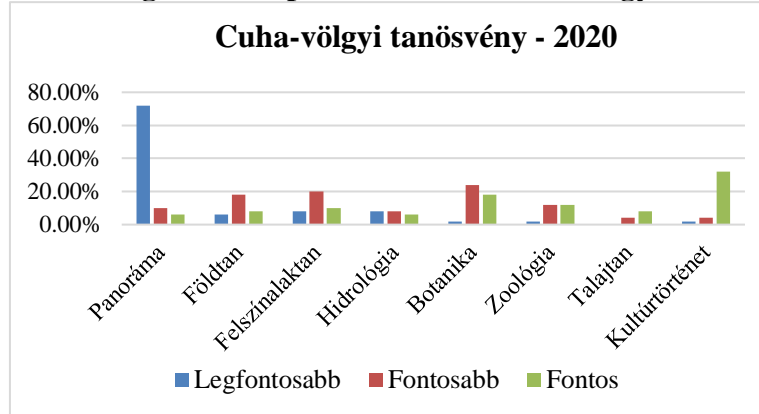
A Bakony–Balaton Geopark és a Bakonyerdő Zrt. gondozásában ez a szurdokokkal felszabdalt terület a természeti kincsek és társadalomtörténeti értékek tudatosításának köszönhetően fontos szerepet kap hazánk ökoturizmusának és geoturizmusának palettáján. Az ösvényre felfűzhető, csaknem 6 km hosszú erdei tanséta a természeti kincsek és az ember alkotta vasúttörténeti technika értékeit ötvözi. Az útvonal mentén számos, infopanellel ellátott megállási pont található, melyek természetrajzi és kultúrtörténeti tudással látják el a kíváncsi utazót (PRISZINGER 2011).

A diagramm szerint (13. ábra) az előző példaktól eltérően látható, hogy az első helyen lévő panorámaérték mellett második helyre 25%-os aránnyal a botanikai értékkategóriát ítélték meg a kérdőívet kitöltött látogatók. Harmadik, azaz fontos kategóriába kerültek az ösvényen látható kultúrtörténeti érdekességek. A terület topográfiai vonása is különbözik, hiszen az eddig bemutatott tanúhegyek jellemvonásaitól eltérően – ahogyan azt a 12. ábra is szemlélteti – a szurdokvölgyben húzódó lineáris nyomvonalvezetésű útvonalon így másfajta értékkategóriákat részesítettek előnyben. A visszajelzések alapján konstans problémát jelent a szemetesek hiánya, illetve a megtett útvonal hosszának szakaszos jelölését is sok túrázó javasolta.

12. ábra: Cuha-szurdok

Forrás: Berki et al. 2012

13. ábra: Látogatói értékpreferenciák a Cuha-völgyi tanösvényen

Forrás: Saját szerkesztés

3. További eredmények

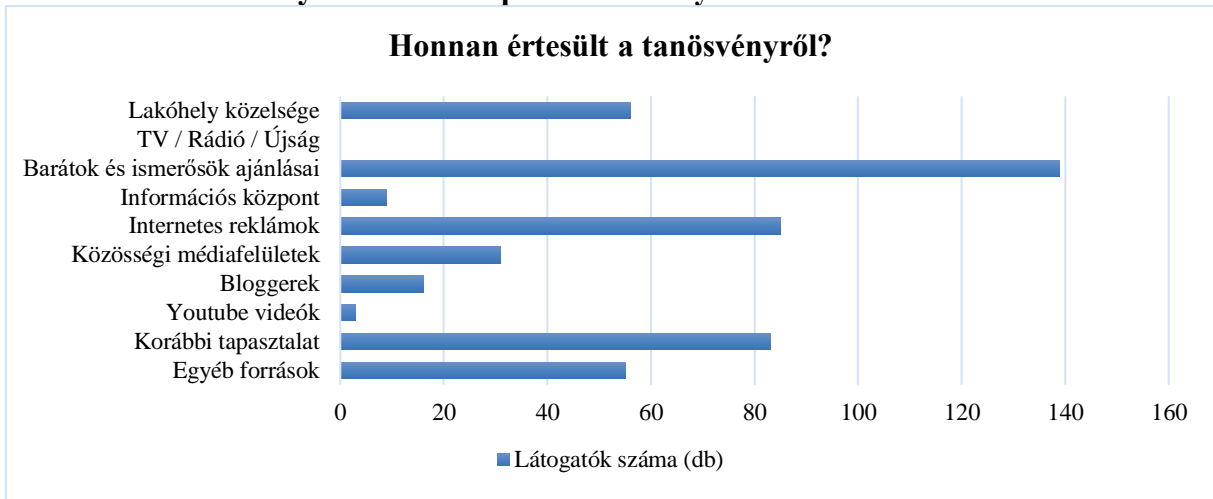
A geopark főbb tanösvényeiről történő információszerzés mind a hét tanösvény összesítésében a következő képet mutatta: elsődlegesen ismerős, rokon, barát ajánlásából fakadóan látogattak el a területre, másodlagosan netes felületekről szerzett információk alapján, a harmadik legnépszerűbb ok a saját korábbi túrázói tapasztalat volt, negyedik lehetőségként a lakóhely közelségéből adódó szabadidős tevékenységet, ötödik választási opciónak az egyéb lehetőségeket jelölték (véletlenszerűen, vagy digitális segítséggel találtak rá az ösvényre), ezt követően pedig az internetes közösségi oldalak promóciós szerepe volt a legnépszerűbb tényező. Az egyéb médiatermékek például reklámhirdetések, illetve információs központ a felmérés szerint kisebb szerepet játszottak a tanösvények népszerűsítésében (14. ábra).

Érdemes kitérni továbbá arra, hogy a kimagasló panorámaértékek mellett mi egyebet mutat még a területi összevetés. A 3–13. ábrák azt mutatják, hogy a földtani és felszínalaktani érték nagyobb részben érvényesül a Szent György-hegyen és a Badacsonyban, mint a többi tanösvényen, ezzel szemben viszont a kultúrtörténeti értékek erősebben jelennek meg a Tihanyi-félszigeten, a Somlón és természetesen a Badacsonyban is. A botanikai érték nagyobb arányban jelenik meg a Tihanyi-félszigeten, a Kamon-kőnél és a Cuha-szurdokban. Az állattani és talajtani értékek valamennyi terület esetén nem bírnak számottevő jelentőséggel, míg a vízrajzi értékkategória a félszigeten és a Somlón például meg sem jelenik.

A tanösvények külső állapotának megítélése szempontjából a követhetőség a legnagyobb mértékben a Cuha-szurdok, a Badacsony, illetve a Somló esetében jelenik meg, míg ezt a kategóriát a Szent György-hegy esetében értékelték a legrosszabb kategóriában (15. ábra). Ez a tényező jobban érvényesül a kompakt útvonalhálózatok példáján, ugyanis a cirkuláris körtúra alapú útvonalvezetés kevésbé szerteágazó, így kisebb az útvonalelhagyás esélye (BENKHARDT 2018). A kirándulók legtöbbször arról tesznek említést, hogy a legalapvetőbb turisztikai elemek jelentenek hiányosságot például nincs információs tábla, nem egyértelműek az útfestések, vagy épp rossz állapotú az infopanel, rossz idő esetén nehezebbé válik a terepjárás.

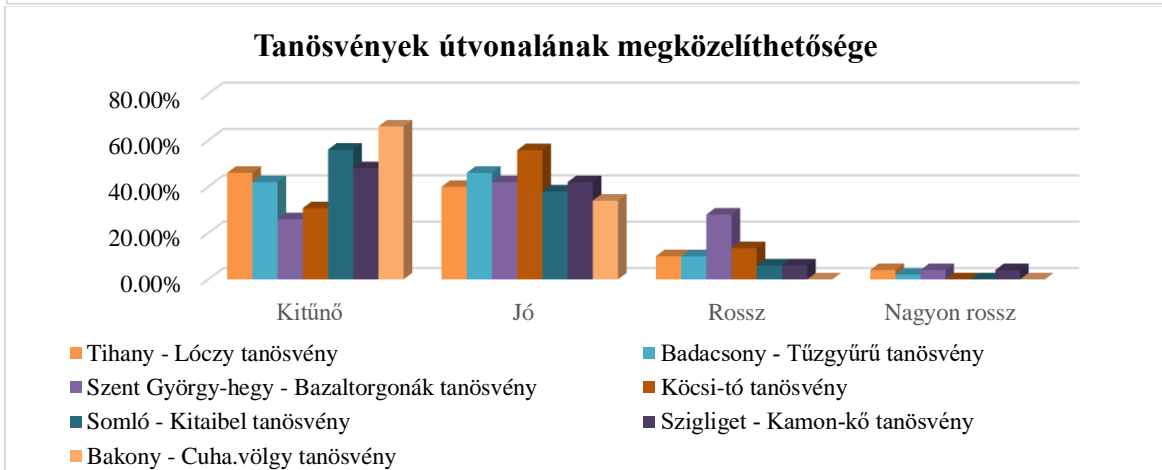
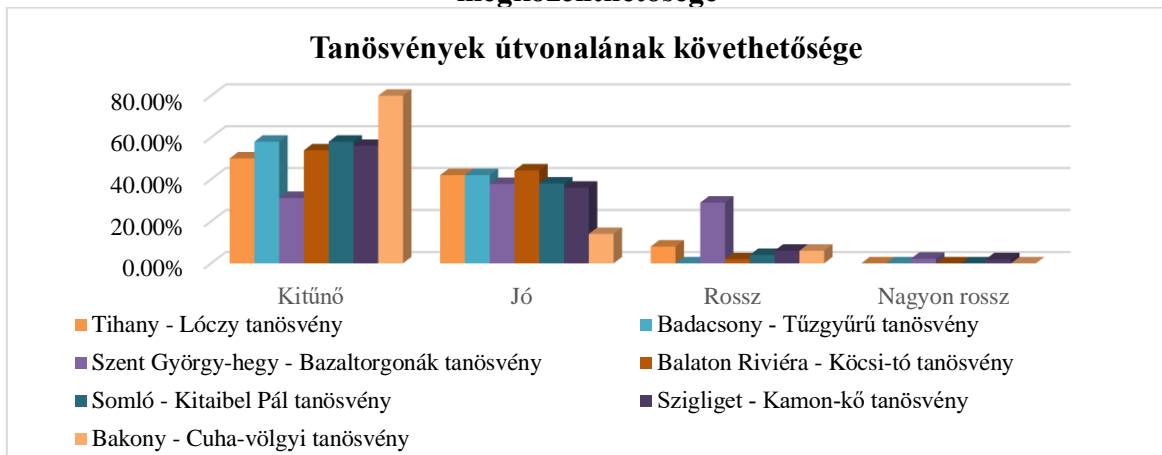
A megközelíthetőség vendégelégedettségi eredményeit nézve a Cuha-szurdok a legjobb, míg a Szent György-hegy a legrosszabb értékekkel szerepel, a többi köztes érték 40–60% között mozog (15. ábra). A zöld infrastruktúrához tartoznak még az útvonal követhetőségét segítő információs panelek, melyek a tanösvény különböző megállóin jelen lévő vonzerókról nyújtanak megfelelő háttértudást. Ezek az infrastrukturális egységek egy korábban kidolgozott pontértékelési rendszer szerint (VALÁNSZKI et al. 2017) elsősorban az aktív turizmus, az ökoturizmus és a kulturális turizmus terméktípusainak forgalmát szolgálják ki.

14. ábra: A Bakony–Balaton Geopark tanösvényeiről való értesülés forrásai – 2020

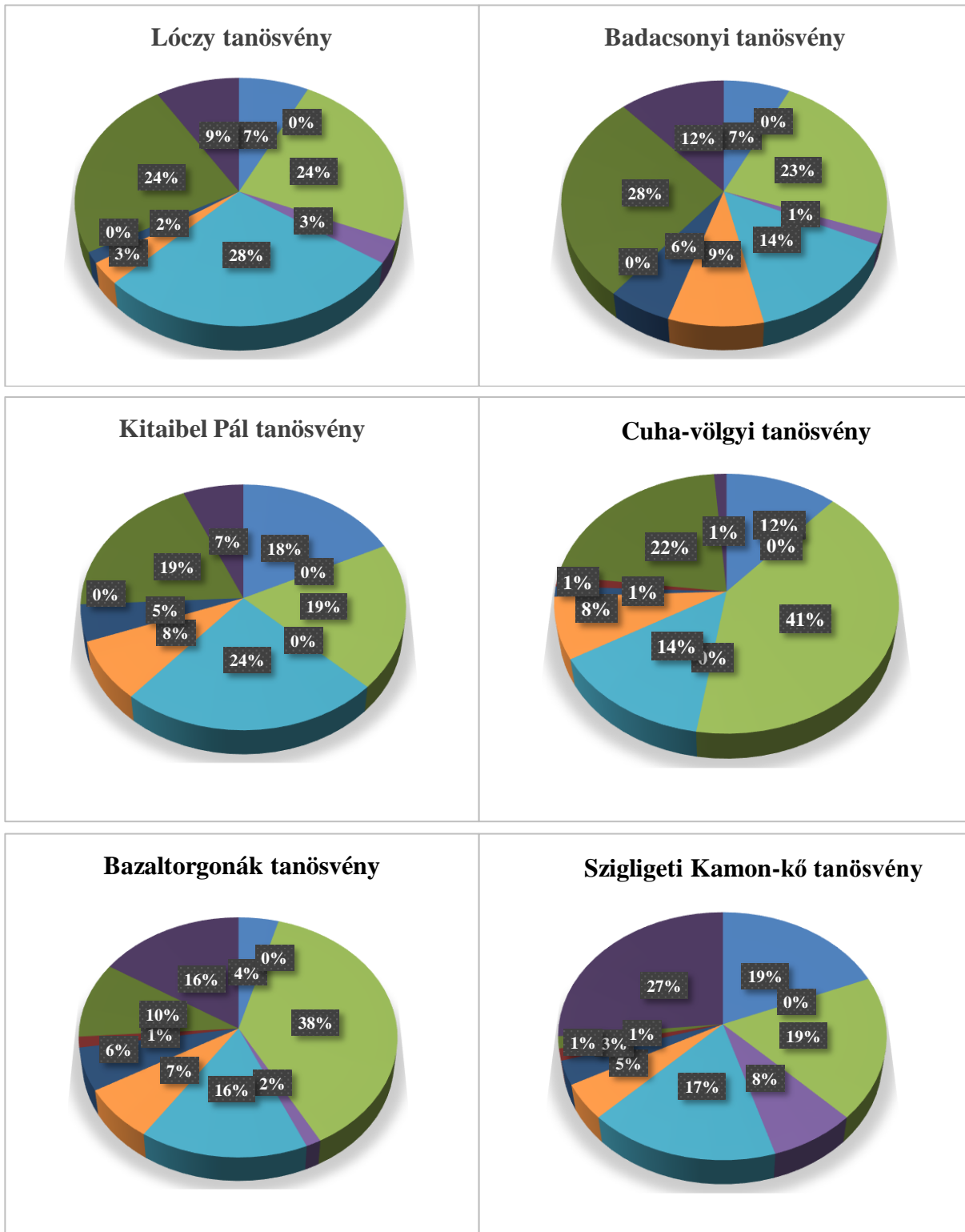
Forrás: Saját szerkesztés

15. ábra: A Bakony és Balaton-felvidék tanösvényeinek követhetősége és megközelíthetősége

Forrás: Saját szerkesztés

16. ábra: A Geopark tanösvényeiről való értesülés forrásai

■ Lakóhely közelsége	■ TV / Rádió / Újságcikk	■ Barátok, rokonok ajánlása
■ Információs központok	■ Internetes weboldalak	■ Közösségi média
■ Blogok	■ Youtube videók	■ Korábbi tapasztalat
■ Egyéb források		

Forrás: Saját szerkesztés

Következtetések

A látogatói véleményezések kifejezetten hangsúlyozzák, hogy a tanösvények környezetét érintő attrakciófejlesztési és állapotmegóvási kezdeményezések kapcsán leginkább a már meglévő természeti vonzerők körül felgyűlt hulladék eltávolítására minden esetben nagy szükség volna. Kifejezetten pozitív visszacsatolással bír, hogy az elmúlt évek tanösvényfelújítási programján belül sor kerülhetett a meglévő infrastruktúra karbantartására is. A DANUBE Geotour–Interreg Dunai GeoTúra projekt alatt futó és „A földtani örökség hasznosítása dunai geoparkok fenntartható és innovatív turisztikai fejlesztésében” DTP1-1-226-2 projektszámon nyilvántartott fejlesztési támogatás segítségével többek között a Hegyestű Geológiai Bemutatóhely kiállításának megújítása, a Hegyes-tű–Kopasz-hegy közti új tanösvény megépítése, illetve a már megvalósított Badacsony–Tűzgyűrű tanösvény és a Szent György-hegy–Bazaltorgonák tanösvény felújítása megy végbe (PUSKÁS 2018).

A felmérésben tapasztalt pozitív attitűd tehát arra utal, hogy a célközönség üdvözlendően fogadta a már befejezett és megvalósított korszerűsítő munkálatokat, mindazonáltal a kérdőív véleményezési részében valamennyi tanösvénynél érkeztek negatív visszajelzések is. A már korábban említett szemetestárolói kapacitás bővítésén túl az erdei utak egyes részeinek korszerűsítése elengedhetetlen feltételt jelentenek a biztonságos túrázáshoz, főleg a kevésbé stabil, meredekebb lejtésű nyomvonalakon. Ez tehát azt jelenti, hogy a Lóczy, a Tűzgyűrű, a Kitaibel, a Bazaltorgonák és a Kamon-kő tanösvény infrastrukturális elemeinek – pihenőpadok, korlátok, lépcsőfokok, fapallók – javítása, pótlása a nemzeti park feladata a későbbiek folyamán. A külső, természeti erők okozta kisebb mértékű útkárok pl. kidőlt fa, vagy megrongált padok kevésbé jellemzőek, csupán a szigligeti terület esetén történt ezekről látogatói említés. Összességében a válaszok kiértékelésénél megjelenő pozitív attitűd mindenképpen jó visszacsatolást jelent a geopark részére.

Irodalomjegyzék

- BAJOR-LAMPERT, R. (2014): *A tanösvények szerepe és kialakítási szempontrendszere. Zöld tantervek Budapest helyi jelentőségű védett területein*. Doktori értekezés. Budapest, 15. p
- BENKHARD, B. (2018): *Látogatómonitoring és látogatómenedzsment-vizsgálatok a Központi-Börzsöny területén*. Doktori értekezés. Debrecen, 74 p.
- BERKI, Z. – HABÁN, I. – K. GELLAI M. (2014): A Balaton-felvidék és a Keszthelyi-hegység rövid ismertetése. *Cartographia Tankönyvkiadó*, Budapest. pp. 40-84
- BERKI, Z. – KOVÁCS, A. GY. – K. GELLAI, M. – KASPER, Á. – KNAUER, J. (2012): Bakony turistakalauz térképpel 1:40 000 *Cartographia Tankönyvkiadó*, Budapest. pp. 40-84.
- BOKOR, P. (1994): A dunántúli bazaltvulkanizmus általános jellemzői. *Földrajzi értesítő*, 43(1-2), 7-27.
- BUDAI, T. – CSILLAG, G. – FUTÓ, J. – KNAUER, A. – KORBÉLY, B. – KUKELY, GY. – ÓSI, A. – REGENYE, J. – SCHEICHER, V. – VERS, J. (2012): An Application for European Geopark Status for the Aspiring Bakony–Balaton Geopark Project, Hungary.
- CHOLNOKY, J. (1937): *Balaton*. Franklin. URL: <http://real-eod.mtak.hu/7701/>
- CSAPÓ, J. (2016): Az aktív turizmus keresletének vizsgálata a turizmus legújabb trendjeinek tükrében. *START*. 1(2). pp. 13-22.
- DARABOS, F. – GYURICZA, L. (2011): Nyugat-Dunántúl. In.: *Magyarország idegenforgalmi régiói* Pécsi Tudományegyetem, pp. 102 – 119
- DOWLING, R. – NEWSOME, D. (2018): *Handbook of Geotourims*. Cheltenham, Egyesült Királyság: Edward Elgar Publishing, Cheltenham, p 500
- ERFURT – COOPER P. J (2010): *Global Geotourism Perspectives – Active Geothermal and Volcanic Environments as Tourist Destinations*. Woodeaton, Oxford: Goodfellow Publishers Ltd, 2010. pp. 33 – 47

- KÁZMÉR, M. (1991): A Pannon-tó születése, élete és halála. *Természet világa* 122: 9 pp. 399 – 401., 3 p.
- KEHL, D. - RAPPAI G. (2006): Mintaelemszám tervezése Likert-skálát alkalmazó lekérdezésekben. *Statisztikai szemle*, 9, pp. 848-875.
- KEHL, D. (2012): *Mintaelemszám tervezés Likert-skálás lekérdezések esetén klasszikus és bayesi keretek között*; Doktori értekezés.
- KOPEK, A. [szerk.] (1984): *Lóczy Lajos sétatút*. OKTH Közép-dunántúli Felügyelősége, Veszprém, 12 p
- KÓNYA, P. [szerk.] (2015): A Bakony–Balaton-felvidék vulkáni terület miocén-pliocén bazaltvulkanizmusa. In: *A Bakony–Balaton-felvidék vulkáni terület ásványai*, Budapest, Magyarország: Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, Herman Ottó Múzeum. 2015 pp. 41 – 62., 22 p
- MEZŐSI, G. (2011): *Magyarország természetföldrajza*, Budapest, Magyarország: Akadémia Kiadó 393 p.
- PRISZINGER, K. (2011): Közép-Dunántúl. In.: *Magyarország idegenforgalmi régiói* Pécsi Tudományegyetem, pp. 119 – 130
- ŠTRBA, L. - KRŠÁK, B. – SIDOR, Cs. (2018): Some Comments to Geosite Assessment, Visitors, and Geotourism Sustainability. *Sustainability* 2018, 10(8), 2589;
- Szepesi, J. – ÉSIK, ZS. – SOÓS, I. – NOVÁK, J. T. – SÜTŐ, L. – RÓZSA, P. – LUKÁCS, R. – HARANGI, SZ. (2018): Földtani objektumok értékminősítése: módszertani értékelés a védelem, bemutatás, fenntarthatóság és a geoturisztikai fejlesztések. *Földtani Közöny*, 148(2), 143–160.
- TÓTH, Z. E. – JÓNÁS, T. – ÁRVA, G. – SURMAN, V. (2019): Fuzzy Likert skála alkalmazásának előnyei egy felsőoktatási példán keresztül. *SZIGMA Matematikai-közgazdasági folyóirat*, 50(1-2), pp. 59-88.
- TÓTH, Z. E. – ÁRVA, G. – DÉNES, R. V. (2020): Are the ‘Illnesses’ of Traditional Likert Scales Treatable? *Quality Innovation Prosperity*, 24(2), 120-136.
- UZSOKI, A. - VERS J. (2009): Tihany; Tihany Község Önkormányzat Tourinform Iroda 16 p
- Závoti, J. (2010): Kapcsolatvizsgálat: asszociáció, vegyes kapcsolat, korrelációs számítás. In: *Matematikai statisztikai elemzések 5 Varianciaanalízis*.
- ZERÉNYI, K. (2016): A Likert-skála adta lehetőségek és korlátok. *Opus et Educatio*, 3(4), pp. 470 – 471.
- ZOLTÁN, H. – GERGELY, H. (2019): Stratégiai tervezés a TDM szervezeteknél? – A Balaton térség példája. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 64., 71 p.
- VALÁNSZKI I. – DANCOKNÉ FÓRIS, E. – JOMBACH S. – FILEPNÉ KOVÁCS, K. (2017): Szinergiák a zöld infrastruktúrában és a turizmus fejlesztésében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 2. évfolyam, 1. szám pp. 32-53., 22 p.

Egyéb források

- Badacsony Céh Turisztikai Egyesület (2020): Tűzgyűrű tanösvény: https://www.badacsony.com/mit_csinaljak/latnivalok/badacsony-tanosveny/ (letöltés: 2020. 12. 15.)
- Bakony–Balaton UNESCO Geopark. Szigliget, Kamon-Kő. 12 Nov. (2020): www.youtube.com/watch?v=s49dmboDu3s. (letöltés: 2020. 12. 17.)
- Balaton-felvidéki Nemzeti Park weblapja (2020): Tihanyi-félsziget, Somló TK tanösvények. <https://www.bfnp.hu/hu/tanosveny/tihanyi-felsziget-tanosvenyek>
<https://www.bfnp.hu/hu/tanosveny/somlo-tk-tanosvenyek> (letöltés: 2020. 12. 04.)
- Fidy, J. – Makara, G. (2005): Gyakoriság, relatív gyakoriság, valószínűség. In.: *Biostatistika*, <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/biostatistika-1/ch02s03.html> (letöltés: 2020. 12. 03.)

Magyar Közlöny (2020): 205. szám:

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/01f149e41c9f0fd71a2103e301a7adda3c49dd74/megtekintes> (letöltés: 2020. 12. 28.)

Magyar Nemzeti Parkok hivatalos weboldala (2020):Bazaltorgonák és Kitaibel tanösvények.

<http://magyarnemzetiparkok.hu/tanosveny/bazaltorgonak-tanosveny/>

<http://magyarnemzetiparkok.hu/tanosveny/kitaibel-tanosveny/> (letöltés: 2020. 12. 15.)

Puskás, Z. (2018): A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi projektjei a Balaton térségében. Balaton-felvidéki Nemzeti Parki Igazgatóság.

<https://balatonregion.hu/wp-content/plugins/download-attachments/> (letöltés: 2020. 12. 28.)

Szigliget község hivatalos weboldala (2020): A Kamon-kő tanösvény

<http://szigliget.hu/portal/index.php/turizmus/kamon-ko-tanosveny>

The 4,5, and 7 Point Likert Scale + [Questionnaire Examples] by Formplus blog

<https://www.formpl.us/blog/point-likert-scale> (letöltés: 2020. 12. 03.)

Tóth, J. (2015): Természetélmény a köbön: Lóczy Lajos gejírósvénye. Balaton-felvidéki Nemzeti Parki Igazgatóság. Turista Természetjáró Magazin

<https://www.turistamagazin.hu/hir/termeszettelmeny-a-kobon-loczy-lajos-gejzirosvenye> (letöltés: 2020. 12. 06.)

TURIZMUS.COM HIVATALOS WEBOLDALA (2021): Kiaknázásra várnak a geoturizmusban rejlő hazai lehetőségek.

<https://turizmus.com/desztinaciok/a-geoturizmusban-rejlo-lehetosegek-magyarorszagon-1174874>